

Što je sa štovanjem Srca Isusova?

Ivan FUČEK

Uvod

Kardinal. J. Ratzinger na Kongresu o Srcu Isusovu u Toulousu (24.–28. srpnja 1981.), prigodom 25. obljetnice enciklike Pija XII. *Haurietis aquas* (1956.), koja je u svoje vrijeme imala velik odjek u učenju i u novim djelima teologa, drži predavanje *O pashalnom otajstvu kao korijenu i objektu dubljeg štovanja Srca Isusova*.¹ Godine 1996. neopazice je prošla i 30. godišnjica te enciklike a da o tome nismo zapazili nijedan znanstveni teološki članak.

Odjeci enciklike

Haurietis aquas je pisana u doba kad su se još održavali oblici štovanja Srca Isusova vlastiti 19. stoljeću, iako su se na obzorju već razabirale nadolazeće krize. U Europi je liturgijski pokret, nadahnut modelom klasične rimske liturgije, počeo potiskivati svaki drugi kult. Afektivna pobožnost i simbolizam 19. stoljeća trebali su uzmaknuti. Ideal su bile kratke rimske molitve, ozbiljna izraza i stroge discipline, sa suzdržanim i kontroliranim osjećajem. Sveto pismo i Oci tumačili su se u ključu objektivnih temeljnih načela, odstranivši sve emocionalne sastavnice. Otuda i kritika dotadašnje marijanske pobožnosti kao i nekih kristoloških načina (križnog puta, Srca Isusova, četrdesetsatnog klanjanja itd.).

Hugo Rahner, s proukom u *Symbole der Kirche. Die Ekklesiologie der Väter*, potrudio se da, na temelju dva Ivanova teksta egzegetirana u patrističkim izvorima, obnovi štovanje Srca Isusova.²

- 1 Predavanje je objavljeno pod naslovom *Schauen auf den Durchbohrten* (Einsiedeln 1984.), a poslije je prevedeno na razne jezike. Služim se talijanskim tekstom pod naslovom »Il Mistero pasquale radice e progetto più profondo della devozione al Cuore di Gesù«, *Messaggero del S. Cuore* 1985. (studenj, str. 785–799) i (prosinac, str. 885–895.). Ovdje u bitnome, ne *ex integro*, slijedimo razlaganje kard. Ratzingera, s našim refleksijama.
- 2 H. RAHNER, djelo je izdano u Salzburgu 1964., str. 177–235; usp. neka druga njegova djela koja na neki način ulaze u ovu temu: *Zur Christologie der Exerzitien*, *Geist und Leben* 53 (1962) 14–38; *Ignatius von Loyola und die asketische Tradition der Kirchenväter*, *Zeitschrift für Ascese und Mystik* 17 (1942) 61–77; *Ignatius von Loyola als Mensch und Theologe*, Freiburg–Basel–Wien 1964; *Sv. Ignacije Lojolski i povijest njegove duhovnosti*, izd. ciklostilom, Zagreb 1963. (*Ignatius von Loyola und das geschichtliche Werden seiner Frömmigkeit*).

Prvi tekst glasi: »U posljednji, veliki dan blagdana Isus stade i povika: 'Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije koji vjeruje u mene'. Kao što reče Pismo: 'Rijeke će žive vode poteći iz njegove utrobe!' To reče o Duhu kojega su imali primiti oni što vjeruju u njega. Tada doista ne bijaše još došao Duh jer Isus još nije bio proslavljen« (Iv 7,37–39). Isus je izvor žive vode za one koji vjeruju i koji žedaju. Ivanu je najistaknutiji trenutak Isusove proslave čas njegove smrti i uskrsnuća.

Drugi tekst glasi: »Kada dođoše do Isusa i vidješe da je već umro, ne prebiše mu goljeni, nego mu jedan od vojnika kopljem probode bok i odmah poteče krv i voda« (Iv 19,33–34). Po jednoj rabinskoj predaji čovjekovo tijelo čine krv i voda; izlivanje toga dvoga bilo bi prema tome znak istinske smrti. Prema bilješkama ekumenskog prijevoda Biblije, Ivan gleda u toj činjenici znak davanja Duha Svetoga. Neki tumači idu dalje i vide u tome sakramentalnu simboliku: voda – krštenje i krv – Euharistija. Drugi opet vide u tome rađanje Crkve, nove Eve, iz otvorenog boka novoga Adama, analogno oblikovanje pramajke Eve iz Adamova rebra.

Spomenuti Hugo Rahner jedan je od utirača puta i novoj mariologiji Drugog vatikanskog sabora, teološkim utemeljenjem Marija – Crkva. Liturgijski je pokret otkrio u pashalnom misteriju središte kršćanske pobožnosti. Hugo Rahner se trudi da štovanje Srca Isusova orijentira i ukorijeni na pashalnom otajstvu, prema tome je isto štovanje srž kršćanske vjere. Ipak pokušaj Huga Rahnera ima svoje granice, napominje Ratzinger, jer se ni u jednom od dva teksta izričkom ne spominje izraz srce. Ratzinger, naime, s druge strane, želi naći u *Haurietis aquas* činjenice za jedno novo utemeljenje štovanja Srca Isusova, pa napose ističe kontemplaciju Isusove tjelesnosti u vezi s otajstvom utjelovljenja i muke, kako to uče Toma Akvinski, Bonaventura i Ignacije Lojolski. U otačkoj literaturi nalazi mnoge koji su tako s velikim osjećajem i ljubavlju promatrali Isusa Krista, a koje navodi i sama enciklika. Tu je Justin, Bazilije, Krizostom, Ambrozije, Jeronim, Augustin, Ivan Damašćanski, pa Pseudo Dionizije, Grgur Veliki, a onda Hugo i Rikard od sv. Viktora. Napose obrađuje Origena i današnji, gotovo pomodarski način gledanja »Boga koji trpi«, pa navodi spise H.U. von Balthasara, H. Schliera, H. de Lubaca, J. Moltmanna, P. Gervaisa... »Jedna utjelovljena pobožnost treba da bude zanosna pobožnost, pobožnost od srca k srcu, pretpostavivši da je pashalni misterij bitan kao misterij trpljenja i misterij Srca.«³ Ni liturgija, ni poslijekoncilnska teologija ne smiju slijediti stoički ethos jedne *apatheie* – ethos bez ikakva osjećaja pobožnosti i oduševljenja.

3 J. RATZINGER, *Il Mistero pasquale radice e progetto...*, str. 799.

Odjeci Drugoga vatikanskog sabora

Kard. Ratzinger ne navodi zauzimanje oko čašćenja Kristova Srca obaju braće Rahnera. On proučava samo Hugov prinos. Ali je također važan u tom teološkom istraživanju i njegov brat Karl koji objavljuje nekoliko radova. Spomenimo ovdje samo poznatu raspravu *Čovjek s probodenim srcem. Štovanje Srca Isusova i budući svećenički život*.⁴ Najprije pripovijeda jednu zgodu: »Za vrijeme prvog ili drugog razdoblja Drugog vatikanskog sabora dobijem jednog dana pismo od nekog meni nepoznatog španjolskog svećenika. U njemu me zaklinje da se zauzmem da bi Sabor rekao nešto u obranu i promicanje štovanja Srca Isusova. Sam Gospodin je želio ovaj kult u svojoj Crkvi i s njim povezao svoje veliko obećanje. Sabor se mora o tome izjasniti ako želi biti poslušan Duhu koji pokreće svoju Crkvu. No, nešto takvo potaknuti ili se barem zauzeti prelazilo je naravno uvelike moju nadležnost i moje mogućnosti.«⁵

Zatim Karl Rahner ovako izjavljuje: »Sabor nije ni u jednom od svojih šesnaest, često dugih, dokumenata rekao nešto o ovom kultu, niti se u nekom svom aktu i svečanosti izričito obratio na Kristovo Srce. Premda je na oba načina (naukom i drugim činima) promicao štovanje Svete Djevice i čak se naširoko izjasnio o štovanju svetaca uopće. Premda je u tematici Sabora i njegovim svečanostima bilo prilike za takvo štovanje Srca Isusova. Ako promotrimo povijest štovanja Srca Isusova u zadnjih 150 godina pa sve do posvete svijeta ovom Srcu, podizanje blagdana na najviši liturgijski stupanj, kao i enciklike koje se time bave od Lava XIII. pa do Pija XI. i Pija XII., onda se stvarno ne može reći da je šutnja Sabora sasvim slučajna i da joj ne treba pridavati osebujno značenje, kao ni postavljati posebno pitanje. Ako Pavao VI. u jednom pismu vrhovnim glavarima različitih redova izjavljuje da i nadalje treba zadržati živo štovanje Srca Isusova i u Crkvi ga promicati, time je pitanje nastalo šutnjom Sabora prije naglašeno negoli odgovoreno. Jer u takvim pitanjima je po naravi stvari i papinska opomena pod određenim okolnostima samo zov u praznu nijemu pustinju, i ona je u svome učinku potpuno ovisna o dobroj volji onih koji se – svaki kao pojedinac – mogu na tu opomenu oglušiti, a da ne povrijede dužnu poslušnost. Jer i ovo štovanje spada, kao i mnogo toga iz konkretne kršćanske pobožnosti i u kršćanskom životu, među ono što se – Bogu hvala – naposljetku ne može institucionalizirati, obvezatno narediti, niti manipulirati. Ono jest i ostaje i pored liturgijskog institucionaliziranja natpastirskih opomena povjerenom slobodnom neprekidnom djelovanju Duha iz slobodne ljubavi srca.«⁶ Ovdje Rahner komentira pismo

4 Vidi u hrvatskom prijevodu njegove knjige *Sluge Kristove. Razmatranja o svećeništvu*, Sarajevo 1978., str. 61–69; usp. i njegove Duhovne vježbe *Betrachtungen zum ignatianischen Exerzitienbuch*, München 1965.

5 K. RAHNER, *Sluge Kristove*, str. 61.

6 *Ondje*, str. 61–62.

Pavla VI., *Investigabiles divitias Christi*, objelodanjen prigodom svršetka drugog stoljeća od ustanove liturgijskog blagdana u čast Srcu Isusovu, i desete obljetnice Pijeve enciklike *Haurietis aquas*, od 6. veljače 1965. godine.⁷

Karl Rahner dalje napominje: »Bilo bi glupo i kukavički odbaciti spoznanju da je povijest štovanja Srca Isusova stupila u kritično razdoblje. Hoće li ona praktički izumrijeti u Crkvi?« Rahner se boji ove šutnje, s obzirom na kult Srca Isusova, više nego njegova osporavanja ili javnog odbacivanja. Hoće li biti još obitelji koje se posvećuju Srcu Isusovu? Po župama, hoće li još biti prvih petaka? Ova jurnjava među kršćanima i klerom, ova opća racionalistička suša srca, opadanje kontemplativnog i mističkog u Crkvi, pomanjkanje klečeće teologije, ova napast da se spas za Crkvu očekuje od institucionalnih promjena, ovo krivo mišljenje da se povijest Crkve »dogada« a ne da nastaje iz vjerničkog i milosti otvorenog srca... Sve to navodi da postavimo pitanje, ne »što će doći«, nego »za koju se budućnost odlučujem u pozivu i milosti«. Koji je moj životni križ koji moram nositi? Koje je moje određenje da bih mogao činiti ono što se od mene očekuje, a sve drugo da prepustim šutljivo Gospodaru povijesti? Strašljivci i oni koji nišane na siguran uspjeh vlastitih planova, objekt su a ne subjekt povijesti. U tom kontekstu, kaže Rahner, »imam hrabrosti reći: Razumjeti što se misli sa Srcem Isusovim i njegovim štovanjem, može za svećenika sutrašnjice biti neizrecivo sveta milost«, možda (...) »milost za jedan mali krug, za sveti ostatak zagrianih istinitih svjedoka (...) krug kojem bi trebali pripadati svećenici«. ⁸ Autor zatim zahtjevno postavlja kvalitete svećenika sutrašnjice.

Ovdje dodajem: mogu iz iskustva posvjedočiti da sam istu suzdržanost prema štovanju Srca Isusova susreo na 31. generalnoj kongregaciji Družbe Isusove, održanoj 1965. i 1966. godine. Prvo poluvrijeme, da se tako izrazim, te Kongregacije podudaralo se još sa svršetkom Drugog vatikanskog sabora. Ta je Kongregacija, mogu reći, teškom mukom – na pritisak mnogih otaca iz krugova slavenske kulture (Poljska i Hrvatska provincija) pa dijelom romanske (Španjolska i Talijanska provincija), napokon izdala i jedan dokument o štovanju Srca Isusova u samoj Družbi, i to ukoliko je to štovanje »causa motiva« raznih naših apostolata. Dokument, koji je izrastao iz dosta hladne atmosfere otaca delegata naspram štovanja Srca Isusova, odaje stanovitu suhoću i pustoš, ne više onaj zanos i oduševljenje kakvim su odisali slični dokumenti prijašnjih generacija isusovaca. Bilo je svima jasno da to štovanje ulazi u krizu i u Družbi Isusovoj, doduše ne u svim provincijama

7 Pismo se nalazi u *AAS* 57 (1965) 298–301 i u *EV* 2, 365–369. Papa spominje utjecaj nadnaravnih objava danih sv. Margareti Mariji Alacoque iz Paray-le-Moniala, nastojanje sv. Ivana Eudesa oko širenja tog štovanja, a onda napose utjecaj poljskih biskupa na papu Klementa XIII. pri ustanovljenju blagdana Srca Isusova, od 6. veljače 1765. U istom pismu papa naziva Kristovo Srce *neizmjernim blagom ljubavi, žarkim ognjem ljubavi, kraljem i središtem sviju srdaca*.

8 *Ondje*, str. 62–63.

jednako. Pa i proglašenje svetim bl. Claude de la Colombierea po papi Ivanu Pavlu II., godine 1992., ne čini se da je izvelo veće pozitivne pomake u isusovačkom redu. Znano je, naime, da je sv. Klauđije u svojstvu duhovnog vođe uvelike pomagao sv. Margareti Mariji Alacoque pri širenju štovanja Presvetog Srca. Nije li taj nezainteresirani stav ipak najvećim dijelom ukorijenjen na tome što se prije odveć gradilo na privatnoj objavi?

Tragom jezika predaje

Iz rečenoga je očito da kult Srca Isusova uključuje i osjećaje: naprosto čitava čovjeka sazdana od tijela i duše. A osjećaji i cjelovita osoba ima itekako veze sa srcem, kao i sva čovjekova osjetila kojima je srce središte. Odatle je također jasno da kult usredotočen na srce odgovara kršćanskoj slici Boga. Utjelovljena Riječ ima pravo ljudsko Srce: simbol Božje i ljudske

- 9 Neka mi bude dopuštena malo dulja napomena: 1. Ni štovanje Srca Isusova, kao ni bilo koja vjerska istina, ne smije se dokazivati samo iz privatnih objava, pa ni iz pojedinih izreka Svetog pisma, Otaca, Učiteljstva itd. Značilo bi upasti u onaj omraženi *biblicizam* prijašnjih epoha. Dokazivati treba iz *cjelokupnog nauka* i predaje Crkve, a ta je *naprestano* u prilog kultu Srca Isusova. 2. Liturgijski pokret i liturgijska reforma, na žalost, osiromašila je katolički kult, ne samo time što je napustila mnogo *pučkih pobožnosti*, kojima su se hranili naši predci stoljećima (blagoslov s Presvetim, adoracija – privatna i javna, 40-satno klanjanje, procesije, Križni put, mnoge blagoslovine [sveta voda, blagoslov jestvenina, blagoslov žene nakon poroda itd.]), nego što je službenu molitvu svela na *suhe molitve*, pa stoga, iako se uveo narodni jezik umjesto latinskog, liturgijska obnova nije privukla narod u crkvu, kao da su crkve postale sve hladnije i praznije – vjerojatno ne samo zbog spomenute liturgijske reforme. 3. Istina, liturgijskim pokretom smo se *približili našoj odijeljenoj braći protestantima* (pomislimo na svećenike koji govore misu samo sa štolom ili čak bez nje a bez ikakva liturgijskog odijela, ili na one koji napuštaju svakodneвно celebriranje pa mise samo nedjeljom i blagdanima kad ih veže crkvena zapovijed, pomislimo i na one koji se protive čuvanju Presvetog oltarskog sakramenta u crkvi ili kapeli...), pa ako se pomalo nanovo ne domisli kako oživjeti čvrste pučke pobožnosti i, dakako, liturgiju, opasnost je da sve više naših vjernika napusti javni kult, da napusti zajednicu i pođe u razne sekte. 4. U tom vidu je bio i treba da bude kult Srca Isusova odlično sredstvo spasenja i posvećenja za *male duše*, onako kako je to Gospodin tražio a Crkva svojedobno potvrdila, daj Bože! u obnovljenom ruhu. 5. Čini se da Krist Gospodin sâm osobno dolazi da osvježi kult svoga Srca po blaženoj, uskoro svetoj, s. Faustini Kowalsky, a pod vidom Milosrdne ljubavi; što je isti kult u novom sagledavanju. 6. Osvrnimo se i na spomendan Srca Marijina koji je prije liturgijske reforme (vrlo logično) bio nakon Uznesenja Marijina, 22. kolovoza kao zaključni Marijin blagdan (kao što je analogno logično i Srce Isusovo zaključni blagdan pashalnog otajstva), da se sada u liturgijskom kalendaru bezačajno nađe nakon 31. svibnja – za subotu nakon blagdana Srca Isusova – kao *fakultativna memoria*. Ali nešto se ipak počelo mijenjati: od 1997. godine spomendan Srca Marijina je i opet *mamoria obligata*. Znači da već počima nova reforma »nove liturgijske reforme«, koja, na žalost, u mnogome nije odgovarala i ne odgovara: hrani čovjekov razum a ne čitava čovjeka, što danas ne osvaja i ne dovodi ga čitava Bogu. Ne želimo se ipak svrstati među one koji optužuju Crkvu da je ta racionalizirana i racionalistička liturgija jedan od ozbiljnih razloga da mnogi vjernici napuštaju Crkvu i bježe u najrazličitije sekte i u New Age, tražeći, u današnjoj teškoj duhovnoj pustinji, neki surogat budući da autentički katolički duhovni život nije dovoljno približen ni privlačiv.

ljubavi, pa se čini da je time dokazano da je to Srce zaista izražaj i egzegeza pashalnog otajstva. Upravo to otajstvo sažimlje povijest Božje ljubavi prema čovjeku. No pitamo se, odgovara li zaista to naglašavanje ključnog izraza srce, ne samo stvarnosti nego i jeziku tradicije?

Da odgovorimo na to pitanje, potrebno se orijentirati prema cjelovitom shvaćanju Biblije u njenom povijesnom hodu. Koliko je znano, misticima Srednjega vijeka poslužila je kao norma kulta Srca Isusova Pjesma nad pjesmama, osobito izrazi: »Srce si mi ranila, sestro moja, nevjesto, srce si mi ranila« (Pj 4,9). Ili onaj izraz, koji navodi i enciklika *Haurietis aquas*: »Stavi me kao znak na srce (...) jer ljubav je jaka kao smrt« (Pj 8,6). U toj pjesmi ljubavi Oci Crkve, najznačajniji teolozi i veliki molitelji Srednjega vijeka, vidjeli su temu ljubavi Boga prema Crkvi i dušama – Božje sebedarje čovjeku, i podudarni čovjekov odgovor Bogu. Danas obnova Crkve teži cjelovitom shvaćanju Biblije, u sveukupnom njenom spasopovijesnom hodu, dok se u dugim epohama, pod plaštem nekog pogrešnog puritanizma, tema o ljubavi i o Božjoj ljubavi, smatrala tabu temom.

Stari zavjet, napose s prorokom Hošoom, opisuje širinu Božje ljubavi prema Izraelu u počecima njegove povijesti: »Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah« (Hoš 11,1). Ali narod nije podudarno odgovarao. Stoga Bog izražava svoju bol: »Što sam ga više zvao, sve su dalje od mene odlazili« (Hoš 11,2). Pa prisjeća Izraela na svoju očinsku nježnost: »A ja sam Efrajima hodati učio, držeći ga za ruke njegove; al' oni ne spoznaše da sam se za njih brinuo« (r. 3). Izrael je orijentiran prema Egiptu i njegovu vladaru. Bog u boli pita: »Kako da te dadem, Efrajime, kako da te predam, Izraele! (...) Srce mi je uznemireno, uzavrela mi sva utroba: neću više gnjevu dati maha, neću opet zatirati Efrajima, jer ja sam Bog a ne čovjek: Svetac posred tebe – neću više gnjevan dolaziti« (rr. 8–9). Ovdje Jeruzalemska Biblija donosi ovu bilješku: »Veoma snažna riječ (...) Hošea upoznaje da je kaznu, koja je predviđena, Božje srce gotovo unaprijed proživjelo.«¹⁰ Nadalje, tu je i Božja transcendencija snažno naglašena, ali je lišena svake zastrašujuće oznake i izražava se riječima ljubavi. Božja se svetost očituje milosrdem praštanja.

U Starom zavjetu se 25 puta govori o Božjem srcu (Heinrich Gross). Božje srce označuje Božju volju, kojoj se čovjek treba priljubiti. Bol Božjega Srca zbog čovjekova grijeha motiv je općeg potopa, motiv uništenja Sodome i Gomore. Hošea pati zbog nevjere svoga naroda toliko da bi Bog trebao poništiti izabranje Izraela. Ali Bog odgovara: »Srce mi je uznemireno, uzavrela mi sva utroba.« Ista je riječ »srce« uzeta da opiše promjenu koja se zbiva u Božjem Srcu u korist čovjeka. Zato je na djelu milosrdna ljubav.

Ta milosrdna promjena u Božjem Srcu prema čovjeku dolazi do neslućenog izražaja u Kristovoj mucu. Križ je tumačenje pobjede milosrdne ljubavi nad pravdom. Kristovo probodeno Srce je doslovno ispunjenje proroštva o

10 Hrv. izdanje, str. 1310., bilj. o.

Božjem Srcu, koje mijenja svoju pravdu u milosrđe, te zahvaljujući jedinstvu Starog i Novog zavjeta, dolazimo do biblijske poruke o Božjem Srcu u punini, o Spasiteljevom Srcu. Pa ako kult Srca Isusova ima svoje početke u krugu sv. Bernarda iz Clairvauxa, to je stoga što se tu vezuju Stari i Novi zavjet u jedinstvu kako ga opisuje Pjesma nad pjesmama, i kako se zrcali u Kristovoj ljubavi prema Crkvi: Krist Zaručnik – Crkva zaručnica. Samo u toj perspektivi treba shvatiti širinu, dužinu, visinu i dubinu ljubavi Kristova Srca, kako čitamo u Predslovlju blagdana Srca Isusova, a koju je već poznavao i na koju nas poziva Apostol naroda (usp. Ef 3,18).

Hugo Rahner je sagradio kult Srca Isusova na otačkoj predaji, ali oni, kako rekosmo, ne rabe nikad izraz »Srce Isusovo«. Poznati francuski pisac A. Hamon, pod naslovom »Srce« (Sveto Srce),¹¹ tvrdi da je izraz »Srce Isusovo« prvom mileniju Crkve nepoznat. Čini se da ga prvi rabi sv. Anzelmo (Aosta 1033.–Canterbury 1109.). Ipak moramo, s druge strane, reći da sv. Augustin u *Ispovijestima* poznaje izraz »srce« kao središte jedne dijalektičke antropologije, koju prožima biblijska antropologija, ne Platonova, čiji izraz »srce« nema sličnog značenja. Jeronim će biti taj koji će jasno reći da je po Platonu i platonovcima središte čovjeka mozak, a po Kristu srce. Stoici (Ciceron, Seneka) će tvrditi da je »sunce srce kozmosa«, a »čovjekovo srce sunce tijela«. Origenu je »srce« središte čovjeka, kao što će u naše dane to biti Karlu Rahneru. Origenu izraz »srce« značenjem nadilazi razum, i nalazi se negdje na najdubljoj razini duhovnog života, ondje gdje se ostvaruje neposredni kontakt čovjekova s Božjim životom, prisni dijalog čovjeka s Bogom. Jednako kult Kristova Srca u srednjovjekovnoj mistici općenito, naglašava primat srca nad razumom, ljubavi nad spoznajom. Prema Pascalu: »Boga osjećamo u srcu, ne u razumu (...) Srce ima svoje razloge koje razum ne poznaje.« Na toj je crti i Newmanova teologija Božjeg Srca: »Cor ad cor loquitur« – Srce (velikim slovima) govori srcu (malim slovima).

Prema Seneki: »Sva bića idu za vlastitim samoodržanjem.« Prema Tomi: »Omne ens custodit suum esse« – svako biće čuva svoj bitak. I djelo srca je vlastito samoodržanje, kohezija i skupljanje svega u jedno. Kristovo Srce revolucionira tu definiciju. Ono ne ide za vlastitim samoodržanjem, nego ide za potpunim sebedarjem u autentičnoj ljubavi. Ono dajući sebe, spašava svijet. Radi se, dakle, o obratnom procesu, tj. o probodenom otvorenom Srcu kao središtu i sadržaju u sintezi svega pashalnog otajstva. Tako Kristovo Srce spašava i oslobađa; spašava dajući se, prikazujući se za braću.

Eto, središte se kršćanstva zaista nalazi u Kristovu otvorenom Srcu, koje simbolizira svu preobrazbenu novost Novoga saveza. To Srce poziva ljudsko srce. Poziva nas da napustimo neplodno samoupravljanje i samoodržanje da bismo se susreli u zajedničkoj ljubavi, u sebedarju njemu i s njime braći. A to je onda Bogo-čovječja ljubav, jedina kadra spašavati svijet i pomalo ga

11 Usp. *Dictinaire de Spiritualité*, II., str. 1023–1046.

preobražavati, danas iz civilizacije smrti u civilizaciju ljubavi, prema nautcima velikih papa posljednjih desetljeća – Pavla VI. i Ivana Pavla II.

Sinteza otajstva spasenja

Jedno od najdojmljivijih Raspeća u suvremenom stilu, bez sumnje je ono u donjoj crkvi na Villa Cavalletti u Grotta Ferrati. Gospa pod Križem plače i rupcem briše lice. S druge strane, Ivan, gotovo još dječak, preneražen svime a nadasve ranom na otvorenom Kristovu boku, izgubljeno i bolno širi ruke i prste. Htio bi pomoći, ali kako? Sve je prekasno. Lice Raspetog je neopisivo patničko, no smireno. Preminuo je naklonivši glavu. Vojnik mu je netom proboo Srce. Iz otvorene rane teče krv i voda.

Taj isti Ivan u svom će Evanđelju triput ponoviti: »Onaj koji je vidio svjedoči i istinito je svjedočanstvo njegovo. On zna da govori istinu da i vi vjerujete« (Iv 19,35–36; te 20,31; 21,24). Kad Biblija iznosi nešto važna, ponavlja do tri puta: kao u Djelima o Pavlovu obraćenju, ili u Sinoptika o navješćaju Muke, tako i ovdje Ivan o prizoru s kopljem koje otvara Kristov bok, jer donekle sažimlje čitavo Evanđelje: »Da i vi vjerujete« (Iv 20,30). Tako se cjelokupno Ivanovo Evanđelje događa između dva svjedočanstva: onoga Ivana Krstitelja koji gleda Duha Svetoga i svjedoči da je Isus Sin Božji, i Ivana Evanđeliste koji gleda krv i vodu.

Pitamo se: što ima tajanstveno u tom iscjetku krvi i vode iz Kristova probodena boka? Treba se uživjeti u mentalitet različit od našega; taj se izražava simbolima, ne racionalnim dokazivanjem. Ambrozije će reći: »Poteče voda iz rane da mi pijemo spasenje.« A Epifanije: »Pomoću vode i krvi iz njegova probodena boka, poput proročkih prilika, obuhvatio je sve događanje našega spasenja.« Čitav naš unutarnji duhovni organizam dolazi nam od Isusa Krista. Sila koja sve to pokreće poruka je ljubavi, a dotječe nam iz njegova božanskog Srca, kaže Bonaventura.¹² Karlo Boromejski, poput Franje Asiškog, satima promatra Raspelo, pa sve napore, teškoće, trpljenja, brige svodi na ranjeno Kristovo Srce, korijen svakog milosrdnog i strpljivog djelovanja Crkve. Pavao VI. u krvi i vodi vidi »slike milosti i istine što istječe iz Kristove punine, koja objavljuje Očeva otajstva«. Iz otvorena Kristova boka rađa se Crkva, kao što se iz Adamova rebra rađa Eva.

Krv je simbol smrti, znak totalne Isusove ljubavi prema čovjeku. Voda je simbol života, znak »žive vode« obećane Samarjanki. Eklezijalno gledano: voda označuje krštenje – rođenje na novi život. Prolivena krv označuje Euharistiju – smrt iz čiste ljubavi. Svi sakramenti istječu iz otvorena Boka, napose dva temeljna: Krst i Euharistija. Voda je još simbol Duha: Crkva se rađa izlivanjem Duha Svetoga koji slijedi Kristovu smrt.

12 Usp. I. FUČEK, Čovječstvo Isusa Krista kod Ignacija i kod Bonaventure, *Teologija i Objava. Zbornik radova kongresa u čast sv. Bonaventure, Zagreb, 9–11.XI.1974.* (priredio Hadrijan Borak), Zagreb 1977., str. 58, čitav članak str. 50–61.

Ivan zaključuje s dva starozavjetna proroštva. Prvo se odnosi na Pashu: pravi pashalni jaganjac je raspeti Krist: »Nijedna mu se kost neće slomiti« (Iv 19, 36). Drugo, govori o prijateljima i neprijateljima, vjernima i nevjernima, o svima koji će zadivljeni promatrati Kristovo milosrđe, zato: »Gledat će onoga koga su proboli« (Iv 19, 37).

Prema tome, uzevši u obzir sve što o tom otajstvu reče Pismo, Tradicija, Učiteljstvo, teologija, mistika, možemo, smijemo i moramo reći da je Kristovo otvoreno Srce sinteza cjelokupnog otajstva spasenja; sinteza sve Objave koja obuhvaća misterij Trojstva, Utjelovljenja i Otkupljenja – u vidu milosrđa i milosti, smrti i života.

